ՍՈՒՐԻԱ

سوريا

جريدة يومية سياسية-حلب

مديرها المسؤول

وانيس يازجيان

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՎ 209—59 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒԼԻՍ 1947, ՀԱԼԷՊ ԳԵՆԷՔ ZUSC 15 Ս. Դ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՌԱՐԸ

Մեր թերթին 28 Յունիսի թիւին մէջ հայ ընտրողներու ուշադրութիւնը կը հրաւիրէինք հետեւեալ իրողութեան վրայ.

«Ուռուցիկ յայտնի է որ ի վերջոյ այս ցանկերը պիտի միանան (*կ'ակնարկէինք Մարաշի և Քէխիայի ցանկերուն*) եւ միասին հոգալու պիտի գան ոռվիսիս ամեն մի գիտնորեկոմն ալ մեկ եւ եւ ոչ մեկ գծուարութիւն կայ ցանկերը միացնելու»:

Ու կը շարունակէինք. «Միւս կողմէ, ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէ որ անխուսափելիին օր առաջ պատահի եւ միացեալ ցանկերուն հոգալու ու հոգալուն հնարացին Ազգ. Պիօր որ հայրայուն փուլին մէջ է այլեւս, եւ որ անխնայեալ կը թափեր այս եղեռնը հայրայելու եւ իրարմէ հեռացնելու համար»:

Որոշապէս կը տեսնուի, որ ընտրութեանց թուականէն ճիշդ տասը օր առաջ զրուած այս յատակ տողերը ուր նէին իրենց արդարացուցիչ պատճառները, որոնց դիմաքարտաբար, խուլ ձեւանալ փորձեցին մեր զանգուածները ղեկավարելու յաւակնութիւնն ունեցող քաղաքական կազմակերպութեանց շատ մը ղեկավարներ.

Ճիշդ է, որ վերեւ յիշուած զոյգ ցանկերուն միացումը բոլորովին իրականութիւն դարձած կարելի չէ համարել մինչեւ այսօր, բայց ո՞վ կրնայ առարկել որ ընդդիմադիր ճակատը ներկայացնող այս երկու կողմերը գործակցութիւն չունենան ընտրապայքարի ամբողջ տեւողութեան։ Գործակցութիւն որուն անմիջական հետեւանքն եղաւ ընդդիմադիրներու անօրինակ յաղթութիւնը.

Արդէն, գործակցութիւն ու միացում չէ՞ր այն ինչ՝ որ մենք տեսանք երկու ցանկերու քրիստոնեայ թեկնածուներու պարագային շուրջ երկուստեք զոյացուած համաձայնութիւնն մէջ։

Բայց մեր վերեւի տողերուն արժէքը առաւելապէս պէտք է փնտռել այլուր. հոս, Յունիս 28ին, հրապարակուած կ'ըսուէր յատկապէս. որ ընդդիմադիրները մէկ են ու անբաժան, որ անոնք զուտուր են ու տիրող։

Այդ մէկը՝ չուզեցին լսել ոմանք, ու գոնդգոնդ «վերապահութիւններով» շարժեցան իրենց իսկ տրամադրութիւններուն հակառակ, մէկդի նետելով քաղաքական քաջութեան ամէն սկզբունք։

Պիտի կրկնե՞ն անոնք այսօրինակ ոչ արդարանալի եւոյթներ։ Յառաջիկայ ժամերը միայն կրնան տալ յատկապատասխան։ Բայց կա՛ւ եւս է շարժել «ուչ քան երբեք», մեկդի դնելով մանուածապատ ու աննպատակ ճամբաները։

Դարձեալ, ընտրութիւններն անմիջապէս վերջ, հիմնուելով մեր դիրքաւորումի յստակ ու անխախտ տեսութիւն, համեմատական ընտրութիւններու նպատակին, կ'արձանագրէինք բացառիկ իրողութիւն մը (11 Յուլիս 1947).

«Իսկութեան մէջ, ընդդիմադիր ճակատներու վիճակը եւ այս անօրինական յարաբերակը «հուսէ» մը չի բուր բոլոր անոնց՝ որոնք հիշ բէ՛ շատ մոսկ կը նեսեին Սուրիոյ եւ պատերազմական կեանքին մէջ երկու տարիներ։ իմիր տեղի ունեցող վերիվայրումներուն։ Այս զանգուածներ հոս ու հոն տարուբերելու ժամանակն չէ՛ այլեւս։ Սուրիոյ սերիմ կեանքին մէջ մեր որդեգրելիք ուղին պէտք չէ տեղումներ ունենայ կողմնակի ազդեցութիւններ։ ... Յառաջիկայ Հիկզբաբի օր տեղի ունենալիք համհամատանի ընտրապայքարին մէջ մեր ուղիզրելիք ուղին պէտք է հոսելի այս տուեալներեն դուրս բերուող եզրակացութեան, երբ երբեմ իսկապես տարաձայնութիւն կայ սեռեր դրեն եւ առանց սայթաքումի արժեցնելու առաջնորդի դժուարին պատասխանատուութիւն»։

Ներկայ ընտրապայքարի արդիւնքին կախում պիտի ունենայ այս երկրին յառաջիկայ չորս տարիներուն և գուցէ ամբողջ ապագային համար սահմանուած կեանքը։ Անհրաժեշտ է հետեւաբար, որ մեր զեկավարները ոչ միայն ձեռքէ չհանեն լրջախոհ ու չրջահայեաց գործելակերպը, այլ մանաւանդ՝ առարկայորէն քննեն երկրին ներքին թէ արտաքին ճակատներուն վրայ պարզուող երեւոյթները, ու իրենց քայլերը պատշաճեցնեն յարմարագոյն գործելակերպին։

Շատ դժուար պիտի չլլլար այս, եթէ երբեք ընտրապայքարի այս փորձաքարը լաւագոյնս տեսնդներ միայն գործին նետուէին, վերջ տալով ամէն անպատասխանատու գործունէութիւնի։ Թոյլատրելի պիտի չլլար, օրինակի համար, որ Սուրիոյ քաղաքական կեանքը ներկայացնող մեր արաբ հայրենակիցներուն անուններո՛ւն իսկ անծանօթ բանատնկվրներ ելլեն դիւանագիտութիւն խաղան պատասխանատու ամէն եղանակի մէջ։

Դժբախտաբար, չա՛տ բան տուժեցինք նման երեւոյթներէ. մի՛շտ ալ ժամանակն է, որ գործին խառնուի քիչ մը լրջախոհութիւն, մտաշափ մը հեռատեսութիւն ու իրատեսութիւն։

Ապահո՛վ եղէք, որ այն ատեն չա՛տ բան կը փոխուի ներկայ կացութեան մէջ...։

Ոստիկանապետ եւ խաղաքաղաքը

ՄԵՊՆԵՏՅԱՆ

Ներքին Գործոց Նախարարութիւնը հեռագրով պահանջած է Հալէպի Ոստիկանութեան Տնօրէն Նստոր Սաթիէն, Քաղաքապետ Մէհէմէտտին Ճապրիէն և Քաղաքապետարանի քննիչէն որ խմբոյն ձգեն իրենց պաշտօնները և մեկնին Ճէպել Տրիւզ, այնտեղ մասնակցելու համար ընտրութիւններու հակողութեան գործին։

Երեքն ալ այսօր ճամբայ ելան դէպի Ճէպել Տրիւզ։

Հետեւապէս, Հինգշաբթի օր տեղի ունենալիք ընտրութիւնները պիտի կատարուին ի բացակայութեան վերոյիշեալներուն։

Հաճ Ուէիսի Հարիրի եւ մենք

Երեսփոխանական ընտրութեանց երկրորդ արարուածի նախօրեակին ենք. մեր քաղաքացիական պարտականութիւնը կը պահի ուելի ծանր ճնշել մեր ուսերուն. մեր ձայներո՛ւն է որ պիտի վճռեն մեր երկրին ճակատագիրը. անհրաժեշտ է հետեւաբար, որ քուէատուփին չմոռացած՝ ինքնամփոփուինք ու լրջորէն խորհինք պահ մը։

Մեզի, Հայերուս համար, մէկդի՛ նետել է անհրաժեշտ ամէն մասնակի նկատում, ամէն պիտակ, հրապարակ իջնելու համար որպէս ազա՛տ քուէատու։ Այս իսկ նկատու�մով, հրամայական է որ հանչնանք մեր թեկնածուները։ Առաջին առթիւ, հարց կու տանք, ո՞վ է Հաճ Ուէիսի Հարիրին։

Ա.— Հաճ Ուէիսպի բարեկիցիկ ընտանիքի մը զաւակն ըլլալով հանդերձ, ճաշակած է չքաւորութեան ու թշուառութեան դառն կեանքը։

Բ.— Իր հեռատեսութեան, տնտեսագիտութեան, աղքատասիրութեան և նկարագրի ազնուութեան շնորհի՛ւ միայն ան տիրացած է օրուան դիրքին ու հարստութեան, մի՛շտ ալ կատարելով Աստուծոյ մարդասիրական կամքը։

Գ.— Ան իր ոսկիները այլ հարուստներու նման թաղած չէ թիթեղներով և ոչ ալ զանի կղզիացուցեր է օտար դրամատուներու մէջ. այլ, հետզհետէ հիմնած է օճառի, ձէթի, բուրդի, հիւսուածեղէնի և այլ գործարաններ, ուր ի մէջ այլոց օրապահիկ կ'ապահովին հարիւրաւոր հայ բանուորներ, զուրկ ազգային կամ համայնքային ամէն խարականութենէ։ Բաց ասած, վտահ ալ՝ բերեր կ'իմանանք, որ ան ընտրապայքարէն շատ առաջ իսկ տրամադրութիւն յայտնած էր բաղմաթիւ հայ նոր բանուորներու գործ հայթայթել իր գործարաններուն մէջ, որոնց այնքա՛ն պէտքն ունի մեր թշուառ հայրենակիցները։ Ինչ պիտի ըլլար վիճակը այն հարիւրաւորներուն, եթէ երբեք, գժբախտ բերումով մը, գործազուրկ ըլլային այս հայրենակիցները։ Հաճ Ուէիսպի գիտարտութիւնը սակայն, թոյլ կու տայ համարձակօրէն դնելու մեր բանուոր հայրենակիցներուն ապագան։

Դ.— Ան չ'ամբարեր ո՛չ իր արտածելիք ապրանքները և ոչ ալ նեղածները. ապագային գանոնք բարդուած սակերով վաճառելու համար։ Այլ, օրը օրին հրապարակ կը նետէ ձէթն ու օճառը, բրլինձն ու ցորենը դերձանն ու հիւսուածեղէնը անխտիր։

Ե.— Անկասկած, որ ան այսօր ամէն հնարաւորութիւն ունի իր ունեցած չարժուն և անշարժ հարստութեամբ փոխադրուիլ օտար երկիրներ, հաստատուելով դրախտանման քաղաք մը և իր ընտանիքով ու պարագաներով ապրելու համար փառահեղ կեանք մը։ Բայց ան գաղջանքով ու զգուանքով կը հեռանայ նման ինքնասիրական գաղափարներէ. ու վճռած է մնալ իր հայրենիքին մէջ, տեւականորէն նեցուկ կանգնելով թշուառ բնտանիքներու, ուծառայելով հայրենիքի տնտեսական, կրթական, փիլիքաքան ու բարոյական վերելքին։ Սուրիոյ անկախութեան բարիքները գնահատող ու գանոնք բաժնող վեհագոյն գլուխ մը է ան, գրօշակակիրը բարօրութեան ու վերելքի։

Արդ, հայ ընտրողնե՛ր, Հաճ Ուէիսպի Հարիրին Սուրիոյ բնակչութեան և մասնաւորապէս մեզի՝ Հայերուս նպատակը նոր՝ եզակի հայրենակից մը է։ քուէարկեցէ՛ք ի նպաստ անոր և իրենցներուն։

Ա. Գ.

Տպարան Աճի, Սալիպի-Հալէպ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ընտրութեան մէջ նոր շահողնե՞ր կա՞ն

ԹԷ ՈՉ ԵՂԱԾՐ ՀԵՏԵՒԱՆՔ Է ԱՆԿԱԽ ՅԱՆԿՈՒԹԻՒՆԵՐՈՒՆ...

Երէկ կէսօրէ վերջ հրատարակուող հալէպեան մամուլը արձագանգ եղաւ զգայացունց լուրի մը. Ազգայնական Պլօքի թերթերը պաշտօնապէս յայտարարեցին որ Քէքիէի ցանկէն չահած են քրիստոնեայ թեկնածուներ Միխայէլ Իլիան, Լամոն Հոմսի և Յէքթայլա Ասիուն, իբր հետեւանք քուէներու ընդհանուր հաշուոյն մէջ կատարուած սրբագրութեան մը։

Ինչպէս կ'իմանանք, այդ սրբագրութիւնը հետեւեալ հիման վրայ կատարուած է.

Քուէարկութեան մասնակցող Սկուտաս էլ Մուսիմին Կազմակերպութիւնը որ կրցած է տալ մօտ 5000 քուէ, իր քուէաթուղթերուն վրայ ձայն չէ արձանագրած ի նպաստ քրիստոնեայ թեկնածուներու. այսինքն, քուէ չէ տուած եօթը քրիստոնեայ թեկնածուներուն։ Ազգ. Պլօքը այժմ կը պնդէ որ նկատի ունենալով այս պարագան, քրիստոնեայ թեկնածուներուն տրուած քուէները եղած են ոչ թէ 38882, այլ մօտաւորապէս նուազ 5000. հետեւաբար, իր ցանկին պատկանող այս երեք թեկնածուները չահած են ընտրապայքարը. նկատելով որ անոնց ստացած քուէները կ'անցնին քրիստոնեաներուն ի նպաստ տրուած ընդհ. քուէներուն գումարին կէսը։ Ազգ. Պլօքը կը յօժարի նաեւ ընդունիլ, որ եթէ երբեք այլ ցանկերու մէջ ալ զանուին այս համհամատական թիւը ունեցող ուրիշ քրիստոնեայ թեկնածուներ, անոնք եւս կրնան ընտրուած համարուիլ։

Միւս կողմէ սակայն, ընդդիմադիր ճակատը ապաքէն կը գտնէ նման եզրակացութիւն մը, յայտնելով որ քուէներու ընդհանուր թիւը չէ կարելի փոխել այս պատճառով, նկատելով որ ընտրական օրէնքը չի թոյլատրեր որ քուէաթուղթի ցանկը բաժանուի՛ներով նկատի առնուի, նկատելով նաեւ որ քուէաթուղթ մը մէկ կը հաշուուի, փոյթ չէ թէ նուազ ձայներ պարունակած ըլլայ ան։ Ու արդարեւ, կը պնդեն ընդդիմադիրները, քուէաթուղթ են ու հոն, բոլոր այն թուղթերը, որոնք 15 կամ նուազ ձայն կը ներկայացնեն։ Որպէս օրինակ, անոնք կու տան հետեւեալ հարցումները. քուէաթուղթ չէ՞ արդեօք այն որուն մէջ քուէատուն գրած է միայն մէկ կամ 5 անուն... Քուէաթուղթ չէ՞ արդեօք այն՝ ուր պատահմամբ սխալ արձանագրուած անուններ կը ընդունին ուենկանի չեն առնուիր... Նոյնը չէ՞ պարզան պակաս անուններով տրուած այս մօտ 5000 քուէաթուղթերուն։ Ցեսոյ, ինչո՞վ պէտք է ապացուցնել, միւս կողմէ, որ խնդրոյ առարկայ քուէաթուղթերուն պակաս ձգուած անունները եթէ լեցուէին՝ անպայմանօրեն Ազգ. Պլօքի քրիստոնեայ թեկնածուներուն ի նպաստ պիտի ըլլային։ Քուէաթուղթը հուսաքաղք է, եթէ նոյնիսկ պարունակէ մէկ ձայն...։

Օրէնքի՝ այս հիման վրայ, ընդդիմադիրները կը մերժեն ընդունիլ օրինականութիւնը լիցնել երեք անձերու ընտրելիութեան, հակառակ այն իրողութեան որ իրենց իսկ ցանկերուն մէջ ունին թեկնածուներ որոնք կրնային չահած ըլլալ արուած եռնթադրական սրբագրութեան շնորհիւ։

Խնդիրը բարդ կը թուի. պատան իշխանութիւնները կը քննեն գայն արդէն։ Ցանկալի պիտի ըլլար միայն՝ որ այլ կարգի բարդութիւններու ծնունդ չտար այս պարագան...։

Վերջին պահուն կ'իմանանք որ Ազգ. Պլօքի այս պընդումը անհիմն եկաստած է կառավարութեան կողմէ։

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՀՆՈՑԷՆ ՆԵՐՍ

ՆՈՐ ՈՒԺԵՐ ԱՆՑԱՆ ԱԼՊԱՆԻԱՅԷՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԱԹԻՆԷ.— Մի քանի Ազգերու Պալքանեան Ենթայանձնախումբի անդամները երէկ մեկնեցան Կոնիայէն։ Երէկ, յանձնախումբը տեղեկացուցած էր որ հրսուսալէնի խումբեր Ալպանիայէն թափանցեր էին յունական այս քաղաքի շրջանը, ուր կատարի կոիւներ կը մղէին յոյն կառավարական ուժերու դէմ։ Երէկ գիշեր ուշ ատեն պաշտօնապէս տեղեկացուցեցաւ որ 2500ի հասնող հրսուսալէնի նոր այժ մը Ալպանիայէն անցած է յունական հող ու կռուիներ կը մղէ Կոնիձա քաղաքին շուրջ։ Տեղեկացուցեցաւ նաեւ որ յարձակումներ գործուած են Քորֆու կղզիին հանդիպակաց կողմէն։

Պալքանեան Քննիչ Յանձնախումբը որ կը գտնուի Սելանիկ, երէկ տեղեկացուց Ազատագրական Մարտիրդին թէ հրսուսալէնի ուժերը Ալպանիայէն յունական հող անցնիլ սկսեր են Յուլիս 13ին և թէ յոյն ըմբոստ կարեւոր ուժեր ալ կը գտնուին Գոնիձայի շրջանին մէջ։

Աթէնքի մէջ յայտարարուեցաւ երէկ, որ Ալպանիայէն սկսած այս հրսուսալէնի շարժումին նպատակն է ԱՅԱՏ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ծրագիրը իրականացնել ամէն գնով։ Ցեսոնական կառավարութիւնը յուշագրով մը պահանջեց Ազատագրական Մարտիրդին որ ամէն անհրաժեշտ միջոց խլեցէ՛ն ձեռք առնուի՝ առաջն առնելու համար այս բարդութեան։

Մեր պատասխանը "Արեւելք"-ի

"ԾՈՎԱՍԱՐ" ԻՆ

(Շարունակութիւն Ա. եջեն)

Խաւարը միշտ քինախնդրութիւնով ու մոլուցքով դիմակալած է լոյսի ծիածանուող պերճութիւնը։

Կիլիկեան երկու վարժարանները աւելի քան քառորդ դարէ ի վեր, անչեղօրէն և անսայթաք, մտքի լոյս և հոգիի կրօով ջամած են բազմահարիւր երիտասարդ երիտասարդուհիներու։ «Ծովասար»ի մը եղկելի ելոյթն ու ճահճային միջավայրէ մը արձակած զորտի խժալուր կըռկռոցները անկարող են վարկաբեկելու սեփական կարողութիւններու շաւիղով բարձրացող անձերն ու հայրենասիրական բարձր խեղալականով առաջնորդուող կրթական հաստատութիւն մը։

Առանց բանկալի և ազգապատկան կալուածներու մշտահոս հասոյթին եկամուտներուն, մի միայն ապաւինած իր սեփական ճիգերուն, ժողովրդային լայն զանգուածներու համարումին, Կիլիկեանը զեկավարող կազմակերպութիւնն ու եկող գացող բոլոր անօրէնները և հոգաբարձուները միակ մէկ մտասեւեռում ունեցած են, լուսաւոր մէկ ուղի, ծառայել ազգային դաստիարակութեան, ներշնչել ազգասիրութեան իրական ըմբռնումը հայ երիտասարդութեան, բոցավառելով անոր հոգիին մէջ ճշմարիտ հայրենասիրութեան լուսեղէն տեսլականը։

«Ծովասար» կ'անգիտանայ անկասկած որ Առաջնորդարանի և Կիլիկեանի փոխյարաբերութիւնները բնականոն հունի մէջ մտած են ներկայ տնօրէնի ճիգերով, որովհետև այս վերջինը ազգային դաստիարակութեան միասնականութեան պաշտպան հանդիսացած է միշտ։

«ԹՈՒՐՔԻՆ ՄԵԿՈՒՍԻ ԲԱՑՑ ՆԵՐՍԷՆ ՓԼԱՏԱԿՏՈՒՆ» գրածած այս վարժարանն է որ քանի մը տարիներ առաջ զարմանքի և ապշութեան կը մատնէր, մասնիանել կու տար «Ծովասար»ի շրջանակի մարդկանց, պետական «Սէրթիֆիքա»ի քննութիւններուն ներկայացուցած տասնեակ մը աշակերտներէն 9 հոգիին յաջող թիւնը ապահովելով։

Իսկ ինչո՞վ բացատրել հալեպահայ իրականութեան մէջ Կիլիկեանի վաղեալ լայն ժողովրդականութիւնը, թէ՛ նչպէս ու ինչ հնարքով ան արդիօք ծնողներու զուրգուրանքին ու վստահութեան կ'արժանանայ աշակերտութեան թիւը 350–750ի բարձրացնելով համեմատական կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, երկու երեք տարուան ընթացքին։ Այսքան հոն ուսանողութեան մէկ չենք անբաւարար չըլլալուն ուրիշ մըն ալ կը վարձուի։

Կիլիկեանի քանի մը աշակերտներուն կողմէ դըպրոցական օրէնքին դէմ ցուցահանուած մէկ անհնազանդութիւնը գըմբոստացում» կ'որակէ չնչխարհիկ «Ծովասար»ը։ Այդ «ըմբոստացման» շարժումը զինք գոհունակութեամբ կը համակէ։ Ուսանողութեան իրաւունքին ինքնամատոյց պաշտպան կը կանգնի։ Հարցում մը. արդիօք ինչպիսի՞ զգացումներով ալեկոծուեցաւ «Ծովասար»ի փափուկ ու հայրենասէր սիրտը երբ լսեց ու տեսաւ Մէյսանի պղտոտութիւնները վրայ իր և իր նմաններուն «ազգասէր» դաստիարակութեան տենդով վարակուած երիտասարդներուն կողմէ փարձուող ապաստանութիւններն ու հայրդիներու կուրծքին ու կողերուն մխուող եղբ ղրապան դանակները։

Անշուշտ որ դէմքիդ վրայէն չարախնդոյ ժպիտ մը սահեցաւ, ու կուրծքդ ուռեցաւ հպարտութեամբ՝ ի տես հոգեազգեցիներուդ ըմբոստ ու խրտչած ոգիին։

Մեր թուանութեան ուսուցչին հասցէին նետուած «տկար» որակումը նոյնքան անպարկեշտ բարբաջանք մըն է։ Կը հրաւիրենք Պ. «Ծովասար»ը իր ՇՈՎ. ու ՍԱՐ գիտութեամբ, հաշուեկիտական մրցումի մը մեր ուսուցչին հետ. մերժումի պարագային պիտի ընենք իրեն, ճակատ գետին, լէկ, լէկ՝... մրոտած։

Ճիշդ է որ դպրոցին տնօրէնը ատեն մը բացակայած է։ Անոր բացակայութիւնը ոչ մէկ ձեւով վնասած է դըպրոցի կարգ ու կանոնին և դասաւանդութիւնին։ Ուսուցիչները սիրայօժար ստանձնած են տնօրէնի դասերը՝ նկատելով որ անոր դէպի եղիպտոս կատարելիք առաքելութիւնը ազգային տեսակէտով խիստ օգտակար ու պատուաբեր է։

Մենք լռած ենք ցարդ այն բոլոր իրողութիւններուն հանդէպ, որոնք մեր ազգային արժանապատուութեան դէմ նետուած տիպի եղան, հայ կրթարանի մաքուր ու լուսաւոր ճակատին քսուած մուր։

Մենք լռեցինք գիտակցօրէն։ Մեր պարկեշտ մարդու հասկացողութիւնը թոյլ չէր տար մեզի լրագրական վէճի, հանրային մտածողութեան առարկայ դարձնել մեր մասնուններու ազգային դաստիարակութեան և ցեղային ոգեկոնութեան խարխիս հանդիսացող հայ կրթարաններու ներքին կեանքը, ինչ գոյն և պիտակի ալ պատկանած ըլլային անոնք։

Շատ հեշտ պիտի ըլլար մեզի համար «օրը օրինենու» անվերջանալի շարքի մը մէջ խառնել իրական դըպրոց խանութներու անասելի պատմութիւններ, վերեկակի «ճշմարտական» խանութներու վերածուած հաստատութիւններ, ու տարիներէ ի վեր այդ շուկայիկ միջավայրի մէջ մերկապարանոց ցուցադրուող անուղղայ բարքերը։

Զուգեցինք և պիտի չուզենք կողոպուտի, ալան-թալանի ենթարկուող այդ դպրոց խանութներու շարժապատկերային ցուցադրութեան հրաւիրել հանրութիւնը։

Ուսանողի և ուսուցչի, տնօրէնի և հոգաբարձուի միջև մղուող, փողոցային հայհոյէներով համեմատուած, կըռփամարտի ու ֆիզիամարտի եղբերի տեսարանները անկասկած որ կրթիչ ըլլալ հեռու պիտի մնային, հանրութեան համար։

Մենք պարկեշտ ենք ու կը մնանք այդպէս։

Մ. Թ. Բ.

ԳԵՐՄԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Պատերազմէն յետոյ

Իր բոյնը վերադարձող զինուորին պէս, որ իր երկրին աւերակները կը դիտէ շլմնած, և ուտելիքի ու ապաստանի մը վրայ միայն կը խորհի, նոյնպէս գերման արուեստագէտը կարծես ինքզինք ջանջախուած կը զգայ այն հարցերուն տակ, որոնք կը պարզուին իր առջեւ, ու անոնց կը մնայ իր ընելիք ճիգին հանդէպ։

Արդարեւ, գերման մշակոյթը զուրկ է բոլոր այն տարրերէն, որոնք պիտի կրնային ի յայտ բերել նոր ըմբռնում մը կայ յեղաշրջական կեցուածք մը։

Թէատրոն Բլիվիէ «Սթալինկրատ»ը և Ուիլլի Շարէրի «Ինտրդեր»ը ներկայիս ամենէն կարեւոր վէպերն են, ու չատ կը ծանուին։ Երկու վէպերն ալ կը պատկերին իրապաշտութեան ուղղափառ դպրոցին, բայց նոր կամ կարեւոր բան մը չեն յայտարարեր, իբր աւետարերը գերման մշակոյթի վերածնունդին։

Եօհանէս Պէխէրի նոր քերթուածները բոլորովին խզուած են իր նախկին յայտնատեսական բանաստեղծութեան հետ։ Թատերագիր Ֆրիդրիխ Վոլֆ հեղինակ «Բրոֆէսօր Մամլօք»ի, անցեալին նիւթերէն կը ներշնչուի տակաւին։ Կայ նաեւ Էրիխ Վախէրի։ Այն երեք մատնանշերները ժամանակակից գերման գրականութեան գլուխը կը գտնուին։ Երկրէն չհեռացած հեղինակները Գերմանիոյ գանգան կողմերը ցրուած են։ Էրնոթ, հաւանաբար մնացեալ աշքառուն, Միւնիխի մէջ կը բնակի։ Ան կը գանգատի առանձին ու լքուած մնալուն։ Հանս Ֆալլատա և Էրնոթ Եուկէր ըրիտանական զօտիին մէջ կը բնակին։ Գրանք թիւով կը գտնուի Պրէմի ամերիկեան զօտիին մէջ, Հանս Գարօսա՝ Ռոթիպօլի մէջ։ Այդ զրպահանէլն և ո՛չ մէկը Նացի կուսակցութեան պատկանած է, բացի Հանց Եօսէնէ, սակայն ամենքն ալ կասկածելի են իբր Նացի։

Այսպէս, Հաւրիմման հրապարակային յայտարարութիւն մը ըրած է, Նացի վարչաձեւին ի նպաստ հեռագիր մը քաշելով 1944 Յուլիսին Հիթլէրի դէմ կատարուած մահափորձէն յետոյ։ Սակայն, Հաւրիմման իր քարտուղարին կը վերագրէ այդ հեռագիրը։

Գարօսի «Ռումանիոյ օրագիրը», ինչպէս նաեւ Թիէսի վերջին գործերը անեղծ չեն։ Եուկէր ամերիկեան սեւ ցանկին մէջ անցած է, առաջին համաշխարհային պատերազմի մասին գրած բանաստեղծութիւններուն պատճառով։ սակայն իր վերջին գիրքը «Մարմօր-Բլիբէն», Հիթլէրեան վարչաձեւին օրով հրատարակուած, համախմբման գերմանական քէմբերուն դէմ բուռն ամբաստանագիր մըն է խորհրդանշական ձեւով։ Նոյն իսկ Վայխերի, որ քէմբի մը մէջ բանտարկուած էր երեց Նիեմոլէրը պաշտպանած ըլլալուն, իր առաջին գործերու շարքը մոռցնել տալու է։

Որպէս զի գերման մշակոյթը վերապրի, Գերմանիա պէտք չէ լքէ իր այն զրպգեները, որոնք Նացի կուսակցութեան աչքառու անդամները չեն եղած, մինչեւ որ նոր սերունդները վերանգնեն իրենց հէգին և նոր հաւատք մը ունենան։

Նոյն սերունդի պատկանող մտաւորականներու հրատարակած ցանցառ գործերը չատ զգայական երանգ մը ունին և ի յայտ կը բերեն պատանեկան ոգեմոլիսմ մը, որ զէշ կերպով կը յիշեցնէ Ռիլքէի առաջին քերթուածները։

Ուստի, նախկին սերունդի ներկայացուցիչները, հակառակ իրենց տարիքին, կարեւոր դեր մը պիտի կատարեն ապագային, ու այդ դերը պիտի քննուի անցեալին հետ միասին, թէև մեծ մասամբ տեսական ըլլայ այդ անցեալը։

Հիթլէրեան Գերմանիոյ մէջ ոչ ոք կրնար երկար ատեն նացի կուսակցութենէն հեռու մնալ, եթէ երբեք ակնարկ անձնաւորութիւն մը ըլլար ան։ Շնորհաւորութեան հեռագիր մը, որուն պատասխան կը տրուէր. ինքնին կը բաւէր ենթական մացնելու նացի կուսակցութեան մէջ։ Բայց մարդ մը ո՞ր ատենն կրնայ իր անցեալը մոռցնել տալ, ու առհասարակ ի՞նչ գիրք բանելու է արուեստագէտներուն հանդէպ։ Ահա խնդիրներ, որոնք չեն լուծուած Դաշնակիցներու կողմէ։ Ուստի, առայժմ ամէն ազգ իր քաղաքականութեան կը հետեւի։

Ֆուրթվանկլէր յատկանշական թիւր մըն է։ Ռուսերը ոեւէ առարկութիւն չեն բրած անոր՝ նուազապետի պաշտօնը վերստանձնելուն դէմ։ Անոնց քաղաքականութիւնը կը ձգտի մաքրագործել աչքէ զրկուող Նացիները։

Դերասաններէն Հայնրիխ Կէորգ, Կլեսմայ Կրունտկէնս և Վէրնէր Քրաուս բանտարկուած են Ալթ—Լանտսպերգի մէջ։ Նախապէս նացի կուսակցութեան համար աշխատողներուն գործ կը տրուի, եթէ անոնք անսան համայնավարական նոր կանոններուն։

Միւս կողմէ, Ամերիկացիները կ'ըսեն թէ Նացի եղող մը անփոփոխ կը մնայ միշտ, ուստի Նացիները մաքրագործելու անողոք քաղաքականութեան կը հետեւին, ու սեւ ցանկին մէջ կ'անցընեն ամէն արուեստագէտ, որ Նացիական վարչաձեւին հետ ամենաթոյլ կապ մը ունեցած է։

Անգլիացիները սեւ ցանկ չեն պատրաստեր, ու կը փորձեն անհատական դրութեան մը հետեւիլ, թէև արդիւնքը անստոյգ ու անակնկալ ըլլայ երբեմն։

Ֆրանսացիները ամենէն աւելի նեղողամտութիւն ցոյց կուտան։ Ֆրիպուրկ-ան-Պրիսկաուի մէջ, անոնք թոյլատրած են որ գերման «գոյապաշտ» մեծ փիլիսոփայ Մարթէն Հայտէկկէր դասախօսութիւններ ընէ, թէև 1933էն 1935 անոր յարաւմբ Նացի կուսակցութեան՝ պատճառ եղած է որ Գերմանիոյ մէջ բոլոր արտայայտութիւններ ըլլան։

Գերման ուրիշ նշանաւոր փիլիսոփայ մը բրոֆէսէօր Քարլ Եասբէրս վերսկսած է դասախօսել Հայտէկկէրի համալսարանին մէջ։ Ան վերջերս աւարտած է «Համաչարանի գաղափարը» անուն գործը։

Անհիմն են այն զրոյցները թէ այդ բրոֆէսէօրը խոչանդուտած ըլլայ Նացիներու կողմէ։ Սակայն, սա ըստոյգ է որ ան պաշտօնանկ եղած էր, կինը հրեայ ըլլալուն։ Ասոր վրայ, տեսակցած էր գրասենեակի մը մէջ աշխատիլ։ Այդ միջոցին, բրոֆէսէօրը հեղինակած է կարեւոր գործ մը՝ «Ճշմարտութեան կառուցածքը», որ տակաւին չէ հրատարակուած։

ԱՐԴ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑԹԱՂՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի մէջ երկրորդ Սթավիցկի մը

Դարձեալ փոթորիկ կայ Բարիզի մէջ։ Մեծ գայթակղութիւն, մեծ իրարանցում։ Շաբաթներէ ի վեր չբթնեցրու վրայ է անունը օտարական մը որ կը կոչուի Ժօզէֆ Երանովիչ կամ «Ժուանօ» և կամ «Պարոն Ժօզէֆ», որ անմիջապէս մկրտուեցաւ Ռուբի հանրապետութեան Սթավիցկին անունով։

Այս խորհրդաւոր մարդուն գործունէութեան մէկ մասը միայն ծանօթ է։ Իր գործակիցները որոնց թիւը կը կարծուի որ չատ մեծ է, կը սպասեն որ մէկ օրէն միւսը հարցաքննութեան կանչուին։ Իր զոհերուն թիւը յայտնի չէ։

Մինչեւ հիմա չատ բան գրուեցաւ Բարիզեան մամուլին մէջ, Երանովիչի մասին, բայց տեղեկութիւններուն մեծ մասը անձիւրդ են։ Գրուեցաւ որ ազէտ է, կարդալ ու գրել չի գիտեր, մինչդեռ բաւական զարգացում ունի։

Տարիներ առաջ, այս խորհրդաւոր մարդը Բարիզ կ'երթայ, գրպանին մէջ առանց դրամ ունենալու։ Մնած է Պեսարապիոյ Բիշնէվ քաղաքը՝ 40 տարիկան է, կրօնքով հրեայ, պարպանները համաձայն ինքզինքը կը ներկայացնէ երբեմն ռումանացի, երբեմն ռուս կամ հրեայ։

Երիտասարդութեան տարիներու մասին ոչ մէկ ծանօթութիւն կայ։ Միայն յայտնի է որ 1925ին եղբօրը հետ Բարիզ գացած է և հոն մեռանելու աշխատանց մը բացած։ Բանալը կը ժպտի իրեն և չուտով դրամագլուխի տէր կ'ելլայ։ 1927ին, «Եղբարք Իվանովիչի Մետաղագործարան» անունով ընկերութիւն մը կը հիմնէ։ Պատերազմի սկիզբներուն, հարստութիւնը կը հաշուէր քանի մը միլիոն ֆրանք։

Գերման գրաւման շրջանին, անհաւատալի յաջողութիւններ ունեցաւ և անհաշիւ հարստութիւն դիզեց։ Զարմանալի է որ հրեայ ըլլալով, ինչպէ՛ս գործակցեցաւ Նացիներուն հետ, որոնք իր ազգականները կը հալածէին և կը բնաջնջէին ամբողջ Եւրոպայի մէջ։ Կաշառք կուտար Գերմաններուն, ըսուեցաւ, բայց ասիկա համոզիչ չի թուիր ըլլալ, որովհետեւ, Ֆրանսայի մէջ բազմաթիւ մեծահարուստ Հրեաներ կային, որոնք տարագրուեցան և մեռան Աուսվիցի և Պերգէնսուէլ կեդրոնացման վայրերուն մէջ։ Պատահած է նաեւ որ Նացիները առաջարկած կաշառքը ստանալէ յետոյ, դարձեալ տարագրած են իրենց զոհերը։

Երանովիչ ոչ միայն չի տարագրուեցաւ, ոչ միայն չի հալածուեցաւ, այլև մեծ դրամ չահեցաւ, միլիոններ։ Ինչ էր ուրեմն իր կապը Նացիներուն հետ։ Այս պարագան տակաւին պարզուած չէ։ Յայտնի է սակայն, որ 1940ին կապեր ունէր գերման լրտեսական սպասարկութեան հետ։ Մտերիմ և վստահելի բարեկամը գրածած էր հռչակաւոր Օթթոյին և անոր թիկնապահներ՝ Ֆուքսին և Ռեյլէրին։ Միշտ կը զրաղէր իր գործերով։ Սպառնալիքով, զանազան մեռաղներ կը հաւաքէր և կը ծախէր Գերմանիոյ, երեւակայական չահեր ընելով։

Օր մը ինքզինքը գտաւ Ֆրէնի բանտին մէջ, ուր երկար չմնաց։ Երբ հասկցաւ թէ Գերմանիա պատերազմը կորսնցուցած էր, բաղմաթիւ Ֆրանսացիներ ազատեց Կեսթափոյի ձեռքէն։

Ս. Միութեան ընտրական սիստեմի

ՀԻՄՈՒՆԻՐՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Ըստ նոր Կոնստիտուցիայի, ընտրութիւնները կը լինեն ընդհանուր, հաւասար, ուղղակի և գաղտնի...

Ինչո՞ւ մեր ընտրութիւնները ընդհանուր կը լինեն։ Որովհետեւ բոլոր քաղաքացիները, բացառութեամբ դատարանով ընտրական իրաւունքներից զրկուածների, ունենալու են ընտրելու և ընտրուելու իրաւունք։

Ինչո՞ւ մեր ընտրութիւնները հաւասար կը լինեն։ Որովհետեւ ո՛չ գոյքային տեսակէտից տարբերութիւնը (որը դեռ մասամբ գոյութիւն ունի), ո՛չ ռասայական, ո՛չ ազգային պատկանելիութիւնը ոչ մի առաւելութիւն կամ վնաս չեն տար։ Կանայք ակտիվ և բաւիվ ընտրական իրաւունք կը վայելեն տղամարդկանց հետ հաւասար իրաւունքներով։ Մեր ընտրութիւնները իսկապէս հաւասար կը լինեն։

Ինչո՞ւ գաղտնի։ Ահա այն պատճառով, որ մենք ուզում ենք սովետական մարդկանց լիակատար ազատութիւն տալ քուէարկելու նրա օգտին, որին ուզում են նրանք ընտրել, որին վստահում են նրանք իրենց շահերի իրականացումը։

Ինչո՞ւ ուղղակի։ Որովհետեւ տեղերում բոլոր ներկայացուցչական հիմնարկների՝ ընդհուպ մինչեւ բարձրագոյն օրգանների համար կատարուող անմիջական ընտրութիւնները աւելի լաւ են ապահովում մեր անծայրածիր երկրի աշխատաւորութեան շահերը։

Ի. Վ. ՍԹԱԼԻՆ